

Проектът е изготвен от:

Цели на проекта:

Повишаване на информираността по отношение на:

- същността на наркотичните вещества
- тяхното въздействие върху хората
- мястото им в съвременните условия на живот
- отношението на обществото към тези вещества

идеи на проекта:

- Изясняване на понятието наркотик;
- Класификация на наркотиците според тяхното въздействие върху психиката и поведението на личността;
- Защо хората се дрогират?

- Отношението на Човека към наркотиците – от Древността до наши дни;

- До кога хората ще се дрогираат?

- Забраната на дрогата: В полза на обществото или „нож с две остриета“?!

 - За и против частичната легализация на някои леки наркотици;

- Моята позиция в борбата с наркотичните вещества – утопичната идея „Свят без дрога“ или повече информираност и реализъм;

Какво точно имаме предвид, когато изричаме думата наркотик?

Повечето недоразумения на този свят възникват, защото хората рядко уточняват какво имат предвид, когато използват една или друга дума или термин. Понятието наркотици е безспорно едно от най-мъглявите и тази неяснота много затруднява осмислянето на тяхното съществуване и роля в обществото. Първоначалното значение на думата е вещества, които предизвикват нарка т. е. безсъзнание или сън, почти е излязло от употреба.

Синоним на наркотик е дрога. Тази стара френска дума е означава чисто и просто - прахообразно лекарство. Днес във фармакогнозията дрога се нарича всеки лечебен продукт от растителен или животински произход, а в много европейски езици дрога означава просто лекарство.

Добрят и законопослушен гражданин би възразил, че не ни е нужна никаква казуистика. Наркотиците са тези вещества, които хората, „по-слушани“ от нас, са

сложили в списъка, който казва кое е наркотик и кое не. Всъщност, именно това е юридическата дефиниция за наркотик. Този списък е различен в различните държави, но в една или друга степен той повтаря списъка, приет и актуализиран на редица международни конференции. Наличието на дадено вещество в списъка на наркотиците е съвършено еднозначен повод за преследване на производството, търговията и употребата му, но за съжаление има слабо отношение към неговите действителни свойства и вредата от него.

Едва ли ще изненадаме някого, ако припомним, че открай време законите се приемат повече заради нечии интереси, отколкото заради общото благо. Злите езици твърдят, че канабисът е бил забранен в САЩ през 1937 г. под давлением на група бизнесмени, които искали да разорят своите конкуренти в конопената промишленост. Забраната, освен това, осигурила работа за безкрайното количество полицаи, които били назначени за борба с алкохола и „нямали какво да правят“ след отмяната на сухия режим. Друго очевидно доказателство за могъщите икономически фактори, които все още определят кое е легално и кое не е, са огромните реклами на цигари и алкохол, с които е пълна страната ни.

Изключително силно е влиянието на традициите. Старите и привични средства се смятат за по-безредни от новите и чуждите. С това може да се обясни фактът, че в повечето цивилизовани страни канабисът е забранен, докато алкохолът е легален, а в ислямския свят е точно обратното. Предразсъдъците и естествената човешка ограниченост не отминават и законодателите, които също са хора. Повечето от тях безкритично споделят предубежденията на своето време, нация, класа и възраст

Както се вижда, юридическата дефиниция - добра или лоша, може би върши работа на полицията и прокуратурата, но е неподходяща за целите на нашето разглеждане. За да изясним понятието наркотик, има смисъл да погледнем какви свойства притежава той според разбирането на обикновения човек.

На първо място това са вещества, които имат влияние върху психиката. Те въздействуват на нашите сетива, възприятия, мисли, памет, настроение, воля и т.н. Психоактивните средства са твърде много и различни, затова се налага да въведем известен ред.

Най-просто е те да се групират по химичната им структура. Тази класификация е

еднозначна, но тя понякога има твърде далечна връзка с това, което всъщност ни интересува – тяхното въздействие.

Въздействието на различните вещества вероятно е по-добра основа за подреждането им, но голямото разнообразие в нюансите на ефектите им често внася объркване.

От съвременна гледна точка най-строгата класификация би трябвало да бъде построена въз основа на механизма им на действие, който повече или по-малко определя техните основни субективни ефекти. За голямата част от тези вещества, той в общи линии е известен.

За тези, на които горните разсъждения се струват твърде научно-досадни, може да бъде предложен един крайно опростен вариант, който е популярен сред „дрогаджиите“ в англосаксонските страни. Очевидно е, че уличната класификация не се интересува от такива абстрактни неща като механизъм на действие, а разделя дрогите според най-общите им субективни ефекти. Ние бихме могли да я приложим към почти цялата психофармакология. Ето как изглежда това:

1) Вдигачи (uppers) - в тази група влизат всички известни стимуланти - от кафето до кокаина. По традиция тук се включват и летливите нитрити.

2) Свалячи (downers) - това са всички средства, които причиняват в някакъв смисъл отпускане и успокояване - опиати, барбитурати, бензодиазепини и разбира се, алкохол.

3) Психеделици, халюциногени (psychedelics, hallucinogens) - най-популярен халюциноген остава LSD, но освен него тук се включват всички други синтетични халюциногени, както и пейотът и различните магически гънки.

Канабисът също се причислява към халюциногените, но се смята, че неговото действие е твърде различно и по своему специфично, същото се отнася и за екстази.

Много от психоактивните вещества имат медицинска употреба, но според общоприетото мнение наркотиците се използват без медицинска необходимост. Така понятието наркотик се разширява почти до безкрайност, тъй като обхваща всяко психоактивно вещество, което човек приема без лекарско предписание. Доказано е, че дори съставът на храната, т.е. изборът на хранителни продукти, има значително влияние върху психиката.

Тези широки рамки се стесняват от мнението, че наркотиците са вещества, които предизвикват зависимост и са вредни. Строго погледнато, ние се раждаме със зависимост от кислорода, водата, протеините, въглеродните, мазнините, витамините и т.н., а в по-нататъшния си живот всеки човек повече или по-малко си изгражда зависимост от още хиляди други не особено необходими вещества - подправки, парфюми, бои и прочие. Много от психоактивните вещества несъмнено предизвикват сериозна зависимост, която може да бъде много силна - алкохол, опиати; или много бърза - кокаин, опиати. Съществуват освен това, много вещества, смятани за наркотици, към които не се създава особена зависимост – канабис и халюциногени. Във всеки случай тя е по-слаба, отколкото към много други непотребни удоволствия, без които животът би изглеждал сив и мрачен. Очевидно е, че зависимостта е от значение само доколкото тя причинява на зависимия субект съществени вредни ефекти. От друга страна, дори веществата, които не създават зависимост, могат да имат своите вредни ефекти. Т. е. наркотиците са вредни за личното и обществено здраве. За съжаление, на въпроса за това, доколко едно вещество е вредно, е трудно да се получи точен отговор. Причините съвсем не са в това, че дълговременните вредни ефекти трудно се забелязват. Проблемът е, че самите изследвания често преследват не научни, а идеологически или икономически цели. Вследствие на това се публикуват куп спекулации за относително безвредни вещества, докато други, които имат сериозни вредни ефекти, се толерират.

Накрая има смисъл да разгледаме популярния израз злоупотреба с наркотици (drug abuse). Самата дума злоупотреба има морализаторско-полицейски облик. Човек може да употребява алкохол или тютюн, понеже това е легално и общоприето, но този, който пуши канабис, яде магически гъби или смърка кокаин, злоупотребява.

Начинът, по който се използват повечето наркотици, би могъл да се определи като употреба за удоволствие или извънмедицинска употреба. Това най-много се доближава по смисъл до израза recreational use (забавление, употреба за ободряване), който напоследък е общоприет в англоезичните страни.

Списъкът включва, както веществата, отдавна станали синоним за наркотици, така и някои други, които повечето от нас смятат за „ненаркотици“, но които определено притежават много от изброените свойства. „Хората са склонни да категоризират едни или други средства като легални или забранени, добри или лоши, а някои наркотици се третират така, като че ли въобще не са такива. Както ще покажем обаче, границите на тези категории не могат обективно да бъдат определени - те варират от поколение в поколение и от страна в страна." - пише Едуард Брекер, автор на дебелия и умен доклад на Съюза на потребителите в САЩ, озаглавен „Легални и нелегални дроги“. На първо място, главните легални дроги - кофеин, никотин и алкохол - са разгледани тук заедно с тези, които са нелегални ... Убедени сме, че всяка книга за дрогите, която игнорира такива социално приети и официално продавани вещества, няма да хване вяра сред младите читатели и сериозно ще изкриви виждането на по-възрастните. Разглеждането на легалните и нелегални дроги заедно прави и двете групи вещества по-лесно разбираеми.

Защо хората се дрогират?! За някои причината за това е непонятна, а други биха отговорили, че по-скоро не е ясно защо не всички го правят. Въпросът дали става дума за нещо, присъщо на човешката природа, или, напротив, за отклонение от природните норми, не е случаен. От неговия отговор зависи отношението на цялото общество към извънмедицинската употребата на психоактивни вещества. В интерес на истината, огромната част от хората по света се дрогират, като алкохолът, кофеинът и тютюнът несъмнено са най-разпространените наркотици. Очевидният факт, че дрогите съпътствуват човечеството през цялата му история, би трябвало да ни говори, че едва ли става дума за нещо преходно и случайно.

Важни аргументи в тази насока ни дават наблюденията върху поведението на животните. Ламите в Андите ядат листата на коката;

биволите в Индокитай пасат маковите поля и, когато наесен съдържанието на морфин в растенията рязко намалее, изпадат в типичен абстинентен синдром; горилите в Габон гризат корените на дървото ибога; овцете в Австралия пасат растения, които съдържат халюциногени, докато започнат да се олюляват; всеизвестна е любовта на слоновете, мечките и други животни към ферментиралите плодове, съдържащи алкохол. Склонността към поглъщане на психоактивни вещества се наблюдава даже и при такива низши животни като насекомите. Забелязано е, че някои видове гъсеници измежду различните разновидности коноп винаги избират тази, която съдържа повече канабиноиди, въпреки че тя е по - токсична за тях.

Проф. Роналд Сиджъл е един от големите съвременни психофармаколози, известен с изследванията си върху халюциногените. Той е анализирал много данни за пристрастието на животните към различните дроги, разпространени в природата и е твърдо убеден, че хората са получили знанията си за психоактивните свойства на растенията от наблюдения върху поведението на животните. Той смята, че дрогирането може да се разглежда, като необходимост, не по-слаба от глада, жаждата и сексуалния нагон. Даже и да не се съгласим с толкова крайна теза, очевидно е, че тя съдържа известна доза истина.

Основните причини за това, хората упорито да се стремят към създаване на някакъв, макар и временен, химически рай, като че ли могат да се сведат до два главни мотивационни типа, които условно бихме могли да наречем крал Макбет и Алиса в Страната на чудесата.

Измъчен от угризения на съвестта, Макбет се обръща към лекаря с думите:

„... Навярно знаеш на болен разум да предписваш цяр, от памет лоши мисли да изскубваш, смут, вписан в мозъка, да изличаваш и с целебна противоотрова гръдта да облекчаваш от онуй, което стяга я. ”

ЛЕКАРЯТ: „При тез недъзи болникът трябва сам да си е лекар.”

Отговорът на лекаря звучи напълно разумно, но Макбет не останал доволен от него. Подобно на Макбет за много хора изходът от житейските проблеми е единствено в бягството от тях, колкото и илюзорно да е то. Несъмнено всеки от нас е имал понякога подобно желание. И най-силният човек в тежки моменти чувства нужда от средства, които най-общо бихме определили като наркотични, но при слабите духом те могат да станат заменител в реалния живот.

За повечето европейци алкохолът е средството което им помага временно да притъпят напрежението, чувството за безизходност и отчаяние или да намерят изгубеното самочувствие. На Изток опиумът и канабисът са били не по-малко употребявани с подобна цел. Един от хилядите примери за това са американските войници във Виетнам, сред които алкохолът, марихуаната и по-късно хероинът се ползували с голяма

популярност. Те са били много по-разпространени в частите, непосредствено ангажирани в бойни действия, а в Тайланд, където войниците се радвали на евтини жени и спокойствие, много по-рядко обръщали внимание на наркотиците, независимо от по-ниската цена. Тук бихме могли да отбележим, че войните или поне тези, които са се водили от 150 години насам, неизбежно са довеждали до рязко увеличаване на употребата на наркотици.

Пример за друг, коренно различен тип мотивация, е един по-малко известен литературен герой - Алиса. По време на цялото си пътешествие през Страната на чудесата тя непрекъснато опитва всичко, което може да се яде или пие, понеже още в началото е забелязала, че това винаги води до странни промени в нея. У Алиса понякога се прокрадва страх, дали това или онова няма да е вредно, но любопитството винаги надделява над предпазливостта. За нея целият свят е едно предизвикателство, което може би най-силно е изразено в малкото шишенце, на което пише "ИЗПИЙ МЕ". Този тип хора повече са склонни да оценят странните и понякога плашещи преживявания, които им дават халюциногените докато първият тип търси в дрогата по-скоро спокойствие и утеха. Реалните хора, разбира се, са някъде между тези два крайни модела на поведение.

Някой би възразил, обаче, и съвсем уместно, че не всички, които имат житейски или личностни проблеми, се пропиват или започват да се бодат, както не всички, които търсят необичайни преживявания, ги търсят в LSD и разни халюциногенни билки, гъби или кактуси.

Действително, реалният живот предлага най-различни алтернативи на дрогите. Много хора си изработват лесно самочувствие, като причиняват страдания на тези, които могат да уязвят. Типична е фигурата на неудачника, който проявява своята мъжественост, като малтретира собствените си жена и деца - единствените същества, които го приемат насериозно, тъй като са още по-слаби и зависими от него. В подобни случаи насилието често е съпроводено с алкохол или напоследък с кокаин, но това е по-скоро удобно и общоприето извинение, отколкото действителна негова причина.

Други намират загубената увереност в себе си, като прегърнат някоя нова или стара идея или религия. За техните души се борят много конкуриращи се „търговци“ на най-различни видове „душевен опиум“. В подражание на крилатата фраза на Хайнрих Хайне "Религията е опиум за народа" на една стена в Париж неизвестен мъдрец задраскал лозунга "Революцията е опиумът на интелектуалците". Всички тези дейности, макар и външно различни, несъмнено притежават определена наркообразност. Те

дават на човешката душа утеха, цел и смисъл, но с цената на изпадане в една зависимост, която в основата си не е кой знае колко по-различна, макар и да е по-здравословна, от дрогата. Впрочем, да си мъченик на своята идея е вредно за здравето. Много „по-добре“ е да служиш в рамките на някоя благородна организация - Инквизицията, Гестапо или Червения Кръст.

Когато говорим за религията, трябва да уточним, че отношението на съвременния човек към наркотиците, най-вече към халюциногените, значително се отличава от това в древността. В архаичните общества употребата на силнодействащи средства е била ритуализирана и поради това, силно ограничена. Древният човек е използвал психоактивни средства не от любопитство, а за да се приобщи към отвъдното. Впрочем и днес има много хора, които се отнасят към LSD и подобните на него вещества, като към врати към един друг свят.

Различните психоактивни средства са играли огромна роля в примитивните религии, но с превръщането на религиозните ритуали в подобие на оперен спектакъл са загубили своето значение. Тази промяна е резултат от стремежа на всички религии да изработят методи за унифицирано и възпроизводимо въздействие върху своите почитатели. Психоактивните средства, колкото и силно и разтърсващо да действуват на човешката душа, действуват твърде индивидуално и неуправляемо. Това е един съществен недостатък от гледна точка на всеки жрец, който иска да подчини тълпата на Божията или на своята - воля. Всички днешни институционализирани религии се отнасят враждебно към употребата на психоактивни вещества, както към всеки друг опит за отклонение от правилния път.

Ако риболовът може да се разглежда като едно невинно бягство от ежедневието, то състоянието, което е крайна цел на кратката йогистка медитация - самадхи в очите на повечето хора прилича на доброволно безумие. Скачането с бърнджи, катеренето без осигуровка и другите екстремни спортове са откровено предизвикателство към скуката на общоприетите ценности. За любителите на остри усещания съществуват още много забавления. Този списък би могъл да се продължи до безкрай, но обща черта на всички тези занимания, въпреки че са повече или по-малко общоприети е, че някои от тях са вредни за здравето или направо опасни за живота. Търсачите на силни усещания ясно осъзнават, че техните занимания са много подобни на наркотик.

"Понякога се чудех дали алпинизмът не се е превърнал за нас в зависимост, при която удоволствието от наркотика е изчезнало, а е останала само нуждата да си инжектираш все по-силни и по-силни дози" - пише Джо Таскър. Малко след това признание

34-годишният алпинист изчезна безследно при опит за изкачване на Еверест по нов, особено труден маршрут.

Би било интересно да се сравни смъртността сред алпинистите или автомобилните пилоти с тази сред любителите-психонавти. Много от известните полови атлети измряха от СПИН, а яденето на рибата фугу повече прилича на кулинарна японско-руска рулетка, отколкото на гастрономическо преживяване. Единственият извод, който се налага, е, че ако някой иска да изпита това, което другите не са преживяли, той непременно ще намери начин да го направи, даже, а може би именно поради това, че е свързано с риск за живота му.

По всичко изглежда, че склонността на повечето хора към съзнателното приемане на различни психоактивни вещества, за добро или за зло, трябва да се търси по-скоро в нормалната човешка природа, отколкото да бъде смятана за болестно отклонение.

От всичко казано до тук, не трябва да оставаме с впечатлението, че наркотиците са били използвани само за удоволствие или с цел постигане на мистични откровения. Минало е времето, когато алкохолът, опиумът и мандрагората са били единствените познати средства за наркоза, но съвременната хирургия с успех ползува техните съвременни заместители. От хилядолетия различни наркотични по своята същност средства се използват за подсилване или за успокояване. Техните лечебни свойства често са били преувеличавани. Нашето време се отличава само с това, че едни средства са заменени с други. Пример за това е изключително широката употреба на различни транквилизатори (психоседативни лекарства с успокояващо действие, премахват тревогата, страха, безпокойството и други нарушения в емоционалната сфера), много спорна от гледна точка на медицинската целесъобразност.

Накрая трябва да споменем и още една причина за употребата на наркотици - за манипулиране поведението на други хора. От древността почти до наши дни много майки са успокоявали ревливите бебета с помощта на алкохол, опиум, канабис или рауволфия - средства, които съвсем не са невинни. Отдавна е известно, че някои пълководци давали на войниците си опиум преди битка, за да не усещат болката и да се бият, без да мислят за себе си. Алкохолът, изглежда, е бил най-често употребяван с подобна цел. Фронтовие 100 грам, които се раздавали ежедневно в съветската армия по време на войната, сигурно са били полезни от гледна точка на военната ефективност, но впоследствие са създали много алкохолици. Инките използвали като стимулант коката, а втората световна война изведе на сцената амфетамините, с чиято помощ германската, японската и американската армии пришпорваха своите войници до

пълно изтощение. Освен това, от древността до днес различни психоактивни средства са били използвани от военните, шпионите и по-обикновените престъпници за временно замъгляване на съзнанието на техните врагове или, по-точно, жертви. Този аспект от употребата на наркотици винаги е будил особени опасения, фантастичните романи, например „Дюн“ на Франк Хърбърт и „Конгрес по футурология“ на Станислав Лем, са пълни с описания на повече или по-малко чудовищни общества, които се управляват с помощта на наркотици. Новите, изключително силни психоактивни средства, които се появяват напоследък, биха могли да засилят опасенията на обществото, но не бива да забравяме, че съществуват много по-добри методи хората да бъдат превърнати в тълпа послушни кретени. Почти всяка идеология, въоръжена с мощта на съвременните средства за масово осведомяване, би свършила тази работа много по-добре.

Идеята, че можем да бъдем поробени с помощта на бонбонки, пълни с наркотик, засега не е особено реална. Употребата на психоактивни средства от любопитство сама по себе си също не е особено опасна, тъй като всяко ново нещо бързо омръзва и се заменя с нещо друго. Това, което буди опасения е, че все повече хора намират убежище от житейските си проблеми в наркотици, които водят до силна зависимост - алкохол, опиати, кокаин. Причините, поради които съвременното общество създава толкова двойници на Макбет, са твърде сложни, за да бъдат обсъждани тук. Несъмнено е обаче, че те едва ли някога ще изчезнат напълно. Няма да изчезне и желанието на хората да използват средства, от които да се чувствуват по-добре или просто по-различно. Единственият начин вредата от употребата на психоактивни вещества да се сведе до възможния минимум е добре да се опознаят техните приятни и вредни ефекти върху душата и тялото. Едва след това всеки от нас би могъл да си изработи конструктивно мнение по въпроса дали и как да ги използва или не. Трудно бихме могли да си представим, че обществото като цяло може да има адекватно отношение към тяхната употреба, докато знанията на повечето хора относно свойствата им са по-скоро в областта на нарко- или антинарко-митологията, отколкото на реалните факти.

До кога хората ще се дрогират?! По всичко изглежда, че докато свят светува. Откъде тогава идва тревогата към нещо, което хората правят от векове и за векове?! Една от най-важните причини за това е съществената промяна, която настъпи през последния половин век. В повечето традиционни общества младите хора посвещават времето си на труда, правенето на пари, развитие на технологиите и какво ли още не, а употребата на психоактивни вещества, независимо дали говорим за пушенето на опиум в дореволюционен Китай или за пейотните церемонии в Америка е развлечение или религиозно задължение предимно за хората в третата възраст. В съвременните общества се наблюдава смяна на тези традиционни роли, при което за младите хора употребата на наркотици често е лишена от друг смисъл, освен това, че е средство за дистанциране от света на възрастните. Основателно безпокойство буди фактът, че

употребата на наркотични средства, а алкохолът и цигарите не са изключение, се разпространява предимно сред тези, които имат най-малко знания и опит и са най-податливи на „синдрома на стадото“.

И все пак, наивно е да се смята, че съвременното общество е чак толкова различно от всичко, което е било преди него. Много възрастни с радост ще се съгласят, че днешните млади са "безсрамни, самонадеяни, разпасани, похотливи, опиянени, брутални и нагли, дръзки, самодоволни, надменни, развратни, порочни, безотговорни хора, които се самоунищожават чрез един живот, отдаден само на удоволствията". Единственият възможен коментар към тези гневни думи е, че "няма нищо ново под слънцето", тъй като те са отправени към атекските младежи от 16 век, които заради едното удоволствие са яли свещените за техните бащи халюциногенни гъби. Състоянието на опозиция на младежите към традиционните ценности на обществото е нормално. В голям брой случаи то е преходно и повечето от бившите бунтари стават порядъчни работници, бизнесмени и дори президенти, а преживяванията от младостта - класическа тема за разговор на масата.

За съжаление, въпреки афишираната загриженост, отношението в обществото към важния проблем за наркотиците и тяхната употреба често е ирационално или откровено лицемерно. Кофеин, алкохол и тютюн - това са единствено разрешените психоактивни вещества. Последните две от тях са сред най-вредните наркотични средства, но с тяхното производство и търговия е свързан материалният интерес на цели обществени групи и рекламите на алкохол и цигари не смущават почти никого по света. Ако разгледаме отблизо съвременното положение с употребата на опиати и кокаин, се натъкваме на констатацията, че цената, която обществото плаща за опазването на повечето от своите членове от изкушението, е създаването на наркоманията и наркотрафика в днешния смисъл на думата. Едно следствие от забраната на дрогата, което води до много сериозни социални и икономически последици, е това, че нейната цена е десетки и стотици пъти по-голяма от реалната ѝ себестойност - нещо, което е възможно само за една забранена стока. Друг неоспорим факт е, че причините за високата смъртност сред наркоманите се дължат не само на самата дрога, но и на специфичния стил на живот, който им налага нейната забрана.

Огромни са жертвите, до които неизбежно води нелегалната търговия и методите на борба с нея. Най-показателни в това отношение са данните от САЩ, където вече няколко правителства без особен резултат обявяват война на наркотиците. Здравият разум подсказва, че борбата с наркотиците - такава, каквато е тя сега, взема многократно повече жертви от самите наркотици. Съмнително е, че подобни мерки биха довели до по-добри резултати, в която и да е друга страна. Въпреки очевидните факти, отношението на заинтересованите институции към употребата на психоактивни

вещества се определя от критерии, които често изглеждат странни. Техните действия са слабо ефективни, затова пък напомнят старата английска мъдрост, че "пуританът е човек, който страда, когато някой някъде изпитва удоволствие".

В своята книга „Вратата на възприятието“, Олдъс Хъксли се е опитал да предложи един по-откровен и по-човечен подход към употребата на психоактивни вещества:

"Малко вероятно е някога човечеството като цяло да се откаже от Изкуствения рай. Болшинството мъже и жени водят, в най-лошия случай живот, толкова тягостен, а в най-добрия - толкова еднообразен, нищожен и ограничен, че стремежът да избягат и поне за няколко мига да излязат от пределите на своя свят, са били и остават основни стремежи на душата. Изкуството и религията, карнавалите, танците и слушането на оратории, всичко това е служило, по думите на Джордж. Х. Уелс, като „Врата в Стената“. А за лично и ежедневно ползване са съществували химическите интоксикационни вещества. Голямата част от тези модификатори на съзнанието в наше време могат да се употребяват само с лекарско разрешение или незаконно, на свой страх и риск. Единствено алкохолът и тютюнът са разрешени за употреба без съществени ограничения. Всички останали химически „Врати в Стената“ са обявени за наркотици, а техните незаконни потребители се наричат наркомани.

Днес ние посвещаваме все повече време на пиенето и пушенето, отколкото на образованието. И в това естествено, няма нищо странно. Жаждата за бягство от себе си и от околната среда живее почти във всеки от нас. Желанието да се направи нещо за младите е присъщо само на родителите, но и това е само в продължение на няколко години преди децата да тръгнат на училище. По същия начин не е удивително и отношението към пушенето и пиенето. Независимо от растящата армия безнадеждни алкохолици, независимо от стотиците хиляди хора, които ежегодно се осакатяват или убиват от пияни шофьори, популярните комици продължават да се шегуват с алкохола и пияниците. И независимо от очевидната връзка между цигарите и рака на белия дроб, всеки от нас смята пушенето за не по-малко нормално от храненето. Твърдата убеденост в материалността на Ада не е удържала средновековните Християни от постъпки, които са се диктували от честолюбието, алчността или похотливостта им.

Ракът на белия дроб, пътните произшествия и милионите нещастни и носещи страдания алкохолици са факти далечни и несъществени в сравнение с близкия и осезаем факт на страстното желание в даден момент да се освободим от стрес и успокоим душите си.

Универсалният и вечен стремеж към самовъзвишаване не може да се прекрати чрез простото затръшване на популярните днес „Врати в Стената“. Единствената разумна политика е да се отворят нови, по-добри врати, с надеждата, че това ще застави мъжете и жените да сменят старите лоши навици с нови, по-малко пагубни. Някои от тези нови, по-добри врати, оставайки социални и технологични по характер, ще бъдат други в религиозен, психологичен, диетичен, образователен и естетичен план. Но потребността от постоянен химически отдих, от непоносимия индивидуализъм и отблъскващата среда, несъмнено ще се съхрани. В този случай ще се появи нужда от нов наркотик, който да успокои и утеши страдащите, но така, че вредата от дълговременната му употреба да не надвишава ползата. Този наркотик трябва да бъде силнодействащ, но за кратко време, и лесно производим. Той трябва да бъде по-малко токсичен от опиума или кокаина, по-малко социално опасен от алкохола и барбитуратите, по-малко вреден за сърцето и дробовете от цигарения катран и никотина. А от друга, положителна страна, той трябва да предизвиква в съзнанието по-интересни и ценни по своята същност изменения от простото успокоение или мечтание, илюзия за всемогъщество или освобождаване от задръжките ни."

Към написаното от Хъксли се присъединяват много реалистично мислещи съвременни учени и политици. Сред привържениците на частичната легализация на някои наркотици се срещат хора с най-различна политическа ориентация - от певеца Стинг до световноизвестния икономист Милтън Фридман, известен със своите крайно десни възгледи. Проф. Роналд Сиджъл смята, че единственият възможен начин за борба с вредните последици от употребата на наркотици е просто да се измислят по-безвредни наркотици. По всичко изглежда, че силните наркотици едва ли някога ще бъдат легализирани, но някои относително леки и безопасни средства имат по-големи шансове. Типичен пример е канабисът, който в някои развити страни е вече официално или негласно декриминализиран, да не говорим за страните, където никога не е бил забраняван.

Когато става дума за възможната легализация на каквито и да е наркотици, трябва да се добави едно важно, но рядко споменавано съображение. Независимо от това, че дългосрочната употреба на някои от тях би могла да е относително безопасна, става дума за вещества, много от които съществено променят нормалните реакции на човека, докато се намира под въздействието им. Установяването на това състояние е много важно за съдебната практика или за оценка на неговата работоспособност. Едва ли е случайно, че единственото силнодействащо средство, което се смята за общоприето в индустриалните общества - алкохолът, лесно се открива в кръвта, още по-лесно чрез надуване на балон или най-просто по миризмата. В някои страни са известни случаи на престъпници, извършили жестоки престъпления, които в съда са изтъквали по съвета на умен адвокат, че са се намирали в състояние, предизвикано от марихуана, LSD, PCP и т.н., според това кое в момента е най-дискутираното в жълтите вестници средство. Независимо от очевидността на тези лъжи, съдът в редица случаи е приемал, че те са

действували в състояние на временна невменяемост и е издавал по-леки присъди. Почти няма наркотик, който да предизвиква по-силна агресия от алкохола, но последният е добре познат и алкохолното опиянение просто и относително евтино може да се установи, което не може да се каже за откриването на нищожно количество от някое от многобройните други психоактивни вещества в кръвта или урината. Този проблем ще продължава да съществува, докато тестовете за употреба на подобни вещества не станат така евтини и достъпни, както тези за алкохол. В развитите страни има съществен напредък в това отношение.

Друг проблем, който би възникнал като следствие от наличието на достъпни наркотици, е възможността те да бъдат давани на други хора с цел модифициране на тяхното поведение. В едно либерално общество всеки има неоспоримото право да уврежда себе си, както иска, стига по този начин да не обременява другите. Огромната част от хората, които започват да вземат наркотици, знаят на какви рискове се подлагат и се предполага, че сами могат да поемат отговорност за здравето и живота си. От друга страна, всеки има право да бъде предпазен от възможността да бъде увреден или просто манипулиран от недоброжелатели. Тук аналогията със силноотровните вещества е почти пълна. Очевидно е, че цианкалият не се продава свободно за да бъдат затруднени тези, които искат да отровят някого, а не за да бъдат предпазени хората от самоубийство. Самоубийците винаги намират начин. В интерес на истината, сериозни опити за психофармакологична експлоатация досега са били правени само на държавно ниво.

Изложените тук причини, които пречат на безконтролното използване на силнодействащите психоактивни вещества, изглеждат много по-съществени от всичко, което се приказва за техните истински или измислени вредни ефекти. По всичко личи, че идеята за напълно свободна употреба на каквито и да е наркотици е крайно нереална. Нека напомним, че в момента и по отношение на алкохола и цигарите има строги възрастови забрани, съвсем отделен е въпроса доколко и как те се спазват. Да се „премахнат“ от живота ни всички реално съществуващи и потенциални наркотици е още по-нереално. Разбира се, съществуват хора, които вярват във възможността за реализация на лозунга „свят без дрога“, но тази идея много прилича на поредната утопия, а неприятно свойство на всяка утопия е, че ако въобще е възможно да се реализира, това винаги става в много уродлива форма и непременно чрез много кръв.

Наркотиците създават много и сериозни проблеми и те несъмнено ще продължават да стоят на дневен ред. Един пример за разумен подход към подобен проблем може да бъде кампанията Антиспин. Очевидно е, че проблемът със СПИН може радикално да бъде решен, като сексът се забрани и се замени с изкуствено осеменяване, но по-реалистично е да се популяризират методите за безопасен секс. Опитът от

антинаркотичната пропаганда в развитите страни показва, че тя е по-ефективна от забраните. Най-ярък пример е спадът в консумацията на тютюн. Дори в случаите, в които тя не е довела до забележимо намаляване на употребата на различни наркотични средства, нейн несъмнен резултат е това, че хората са получили по-точна представа за вредните им ефекти и ги използват по-предпазливо. Не трябва да се забравя, че проблемът не е в самите наркотици, а в хората, които имат по-голяма или по-малка нужда от тях. Едно действително хуманно отношение към тези, които употребяват психоактивни средства, а в една или друга степен това сме почти всички ние, може да бъде изградено само на основата на реалистичен подход. За да може в обществото да съществува адекватно отношение към това явление, необходими са по-малко емоции, предрасъдъци и фалшива загриженост и повече знания, реализъм и търпимост.